

Miia Kokkonen

LL, erikoislääkäri
PSHP, Tays, EKA, Anestesiayksikkö
miia.kokkonen@pshp.fi

Mäntykukkia, kangasvuokkoja ja käärmeenkieliä

Kasvien etsiminen ja kuvaaminen on palkitsevaa ja mukavaa. Itselle uuden kasvin löytäminen tuo lapsenomaisen ilon, johon ei ikinä kyllästy. Haasteita harrastuksessa löytyy moneksi vuodeksi, sillä esimerkiksi voikukkia on Suomessa lähes 500 alalajia.

► Todistettavasti olen lukenut kasviota jo alle kouluikäisenä. Ilmeisesti lumme on ollut kiinnostavin kasvi, sillä olen myös kirjoittanut nimeni sen viereen – ulpukan lehdelle. Kuulemma kuljin jo kolmevuotiaana kasvio toisessa ja aapinen toisessa kainalossa. Lapsesta asti olen ollut kiinnostunut nimenomaan kasveista. Muikin luonto kiinnostaa, mutta linnut ovat kaukana tai lentävät karkuun, perhoset ja hyönteiset ovat nekin liikkuvaisia ja isoja nisäkkäitä taas ei kovin usein näe. Kasvit ovat siis sopiva kohde – ne pysyvät paikoillaan.

Kasviharrastus kannattaa aloittaa hankkimalla kunnon kasvio. Puhelinsovelluksia ei löydy, mutta niitä en ole kokeillut. Mielestäni olisi tylsää, jos sovellus kertoisi kasvin määrityksen enkä saisi itse ratkaista sitä. Internetissä on hyviä sivustoja, joista käytän eniten Luontoporttia. Sivustojen hyvä puoli on se, että siellä on useita kuvia, jotka auttavat lajinnäilyksessä. Kasvioissa kun on

yleensä vain yksi kuva, joka on vain yhdestä suunnasta piirretty tai kuvattu. Kasvupaikasta ja ajankohdasta riippuen kasvi ei aina näytä samalta. Minulla on useita kasvioita, joten voin vertailla kasvien kuvia ja kuvauksi.

Kasvioissa on myös tekstinä luonnehdittu kutakin kasvia. Kasvi-termien opettelu kannattaa, jotta tietäisi mitä ovat heteet ja emit, mitä tarkoittaa sepivä ja mikä on lehden hanka. Kasvioissa on usein tätäkin sanastoa avattu. Niissä on määrityskaavio, jonka avulla voi määrittää kasvia helpommin kuin selaamalla koko kasvio läpi. Toki kasviota voi lukea vain ajankulunakin ja oppia kasveja jo valmiiksi.

Kasvitieteen kieli on latina. Kasvit jaetaan heimoihin, sukuihin ja lajeihin. Heimo yhdistää läheiset suvut (esimerkiksi kämmekkäkasvit, *Orchidaceae*). Suku yhdistää lähilajit (esimerkiksi lehdokit, *Platanthera*). Kasveilla on suomenkielinen ja tieteellinen nimi. Tieteellinen nimi

on kaksiosainen. Ensimmäinen osa ilmaisee suvun ja jälkimmäinen nimi ilmaisee lajin. Esimerkiksi *Platanthera bifolia*, valkolehdokki. Joillakin kasveilla on lisäksi alalajeja, esimerkiksi pohjoinen ja eteläinen alalaji (esimerkiksi variksenmarja).

Osa kasveista on rauhoitettu, eikä niitä saa silloin kerätä ollenkaan (esimerkiksi kangasvuokko). Rauhoituspäätös voidaan tehdä myös koskemaan tiettyä osaa Suomesta. Esimerkiksi väinönputki on rauhoitettu Oulun läänin eteläpuolella. Joitakin kasveja ei saa kerätä kaupallisiin tarkoituksiin, näistä esimerkkinä sinivuokko.

Kouluikäisenä keräsin harrastuksenani kasveja. Kasvit laitettiin sanomalehden sisään ja prässäiin kuivumaan. Vanha Helsingin seudun puhelinluettelo oli hyvä tähän tarkoitukseen (Tampereen luettelo oli liian ohut). Ikävä puoli kuivaamisessa oli se, että osa kasveista haalistui (kissankello) tai mustui (maitikat). Niinpä

>>

Talvellakin voi kuvata kasveja.
Kurjenjalka, *Potentilla palustris*.
Kuva Miiia Kokkonen Sahalahti
2020.

Hämeenkylmänkukka, *Pulsatilla patens* (rauhoitettu). Kuva Miia Kokkonen Hämeenlinna 2011.

Mäntykukka, *Monotropa hypopitys*. Kuva Miia Kokkonen Ylöjärvi 2020.

Kangasvuokko, *Pulsatilla vernalis* (rauhoitettu). Kuva Miia Kokkonen Hämeenlinna 2010.

Kalliokieli, *Polygonatum odoratum*. Kuva Miia Kokkonen Tampere 2020.

kasvi ei sitten kuivattuna ollut enää niin kaunis. Kasvit kiinnitin pahville ja kirjoitin nimen suomeksi ja latinaksi viereen.

Saatuani digikameran hylkäsin kuivauksen ja aloitin kuvaamisen. Kameralla saa taltioitua paljon paremmin kasvin ja väritkin säilyvät. Kuvauksessakin toki on omat haasteensa: ensimmäisellä pokkari-kamerallani oli vaikea saada tarkkoja lähikuvia pienistä kasveista. Valkoiset kukat ylivalottuvat herkästi auringonpaisteella. Nykyään kuvaan Canonin järjestelmäkameralla. Kameraan on myös makro-objektiivi, joten saan tarkkoja lähikuviakin. Pokkarilla kuvaan vaelluksella, koska useimmiten järjestelmäkameralle ei ole tilaa rinkassa.

Internet auttaa kasvibongauksessa. Sieltä löytää tietoa luontokohteista ja luonnonsuojelualueista. Löysin kymmenen vuotta sitten internetin avulla kangasvuokon, hämeenkylmänkukan ja näiden risteymän kasvupaikan. Paikka on todella hieno ja oli vaikuttavaa nähdä, että kangas-

vuokolla ja hämeenkylmänkukalla todellakin on niin suuret kukat. Peruskartta on apuna kasvien etsimisessä: kartasta löytää esimerkiksi luonnonsuojelualueet, suot ja kalliot.

Kasviharrastukseen liittyy paljon hyviä muistoja. Ala-asteikäisenä luin kasviota ja haaveilin mäntykukan ja

Kasvit ovat sopiva kohde – ne pysyvät paikoillaan.

kangasvuokon näkemisestä. Sitten, kun yläasteikäisenä näin mäntykukan ensimmäisen kerran, tallensin hienon hetken jopa päiväkirjaani. Mäntykukka on loinen, jolla ei ole ollenkaan lehtivihreää. Se on kalmankalpea kukka, joka ei välttämättä edes kuki

joka vuosi, vaan pysyy piilossa maan alla.

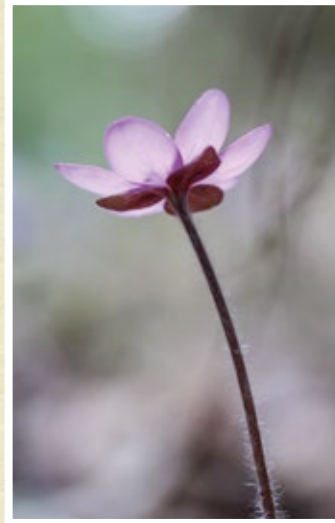
Ehdottomasti mieleenpainuvien matkojen ensimmäinen matkani Kilpisjärvelle. Enontekiön suurtuntureiden alue on poikkeavaa seutua Suomessa: korkea tunturialue, joka on kalkkivaikutteinen. Tämän vuoksi siellä kasvaa paljon harvinaisia kasveja, joita ei muualla Suomessa kasva. Vaelsimme siellä viikon ajan ja näimme joka päivä monta uutta ja harvinaista kasvia - myös kauan haaveilemaani jääleinikkiä. Käsivarren alue on todellakin ainutlaatuinen. Huoli herääkin siitä, miten alueen kasvisto ja eläimistö selviää ilmastonmuutoksessa.

Myös merenrannat ovat olleet uusien kasvien löytämispaikkoja. Työjaksolla Helsingin Uudessa lastensairaалassa opin tietysti lastenanesiesiaa, mutta löysin myös yli 20 uutta kasvia Helsingin merenrannoilta ja kallioilta. Yksi hienoimpia löytöjä oli saniaisiin kuuluva käärmeenkieli Kallahden rantaniityltä. Radanvarsiakin tuli koluttua – niiltä ja ratapihoilta

Tunturikatkerokko, *Gentiana nivalis*, oli syypää huonoon aikaan Tunturisuunnistuksessa 2019. Kuva vuodelta 2011, Enontekiö.

Jääleinikki, *Ranunculus glacialis* (rauhoitettu). Vanhetessaan teriöt muuttuvat kauniin vaaleanpunaisiksi. Jääleinikki kasvaa Suomessa vain Enontekiön suurtuntureilla. Kuvat Miia Kokkonen Enontekiö 2013.

Sinivuokko, *Hepatica nobilis*, punainen värimuoto.

Vanamo, *Linnaea borealis*, Helsinki 2019. Kuvat Miia Kokkonen Tampere 2020.

voi löytää poikkeavia ja harvinaisiakin kasveja. Tietenkään ratapihoille ja aivan radan varteen ei saa mennä, mutta kasvit onneksi leviävät vähän kauemmaksikin radasta. Nykyaikana kedot ovat vähentyneet, mutta tienvartet ja radanvarret korvaavat hieman kетоja. Harmillisesti lupiini vie ketokasveilta tilaa ja pilaa niiden elinmahdollisuudet rehevöittämällä kasvualustaa.

Kasveja etsiessäni olen kävellyt, pyöräillyt, matkustanut junalla ja bussilla, ajanut autolla ja jopa soutanut veneellä. Liikunpa missä vain, niin yleensä katson tienpientareita sillä silmällä, mitä kasveja siellä on. Junasta ja autosta moottoritienopeudesta (matkustajana!) voi kyllä tunnistaa kasvit muodon ja värisävyn perusteella. Erikoisuuksia voi löytää läheltä kotiaakin. Kesällä löysin kävelytien reunalta yllättäen harajuurta (kämmekekäkasvi). Kasvupaikka oli todellakin epätyypillinen harajuurelle.

Harrastan myös suunnistusta, joka onkin aivan täydellinen harrastus kasviharrastajalle – siinähan sitä

tulee bongattua samalla kasvitkin, kun etsii rasteja metsästä. Jos kesken radan löytää kiinnostavan kasvin, niin silloinhan on aivan pakko pysähtyä ja tutkia sekä kuvata kasvi. Ikävä kyllä tämä johtaa usein siihen, että suunnistussuorituksen aika ei ole paras mahdollinen. Erityisesti tämä

Erikoisuuksia voi löytää läheltä kotiaakin.

oli ongelma Tunturisuunnistuksessa Kilpisjärvellä, jossa varsinkin tunturikatkerokko oli syypää huonoon sijoittumiseeni kilpailussa!

Mielenkiintoinen ryhmä ovat lihansyöjäkasvit. Niitä on Suomessa useampia: tutuin lienee kihokki, joka

saalistaa tahmeilla nystykarvoillaan pieniä hyönteisiä. Vesiherne pyydystää eläimet pieniin rakkuloihin vangiksi. Yökönlehdet käyttävät niin ikään lehtiensä nystykarvoja pyydystämiseen. Muistan, että lapsena kihokki oli kiehtova kasvi – ehkäpä se oli jotenkin jännittävä, kun se pyydysti hyönteisiä. Juuri ja juuri uskalsi koskettaa sen lehtiä.

Kasviharrastus on mukava ja turvallinenkin harrastus. Omat riskinsä siinäkin toki on: keväällä upposin polveani myöten suohon – mennessä se kohta oli kantanut hyvin, mutta palatessa astuin huolimattomasti hieman sivuun menoreitistäni. Kun ponnistelin ylös pohjattoman tuntuisesta suon imusta, oli ainoa ajatukseksi se, että olisi todella noloa soittaa 112:een sen takia, että on upponnut suohon. Onneksi pääsin ylös omin avuin eikä kukaan nähnyt tilannetta!

Tulevaisuudessa haluaisin nähdä esimerkiksi tikankontin, neidonkengän ja lapinalppiruusun kukkivana. Lapinalppiruusun olen nähnyt Saanan rinteillä, mutten kukkivana. Kasvien

>>

bongauksessa pitää olla onneakin mukana: koska en asu Kilpisjärvellä, pitää lomaviikon osua juuri siihen aikaan, kun alppiruusu kukkii. Kasviharrastus ei kuitenkaan ole pelkästään harvinaisuuksien etsimistä, vaan aina on yhtä syvädyttävää nähdä kevään ensimmäisen leskenlehden avautuvan. Käyn tutuissa paikoissa vuosittain katsomassa, miten kasvit voivat vai alkavatko ne taantua.

Olen vain harvoin tavannut retkilläni muita kasviharrastajia. Kyllä meitä varmasti on enemmänkin, mutta viihdymme tietysti yksin metsissä, niityillä ja rannoilla etsimässä ja kuvaamassa kasveja. Tyypillisen kasviharrastajan tunteekin hieman kumarasta asennosta, kun hän tiirailee kasveja maasta. Eipä siinä vastaantulijoita ehdi morjesta. Jos siis jätän joskus tervehtimättä sinua ja tuijotan vain maahan, en ole epäkohtelias – saattaa olla, että olen juuri löytänyt jonkun mielenkiintoisen kasvin! ■

Lisätietoa

Eri kustantajien kasviot, esimerkiksi

- Hämet-Ahti ym. Retkeilykasvio. Suomen Luonnonsuojelun Tuki Oy. 1986
- Nylén. Suomen ja Pohjolan kasvit. WSOY 1998.
- Väre, Partanen. Suomen tunturikasvio. Metsäkustannus, 2009.
- Kurtto, Helynranta. Otavan värikkasvio. Otavan kirjapaino, 2011.

- kaikki Suomen kirjastot, kirjaston luokitusjärjestelmä luokka 57
- <https://www.luontoportti.com/suomi/fi/>
- <https://laji.fi>
- Suomen peruskartta: <https://asiointi.maanmittauslaitos.fi/karttapaikka/>

Koskaan ei voi olla liikaa kasvioita. Vanhin kasviot on vuodelta 1906. Otavan kasviota olen lukenut lapsesta lähtien ja signeerannut lempisivuni. Kuva Miiha Kokkonen 2020.